

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Маргарит Маргаритов Дамянов, Секция по тракийска археология към
Националния археологически институт с музей при БАН,
член на Научно жури, утвърдено със заповед на Директора на НАИМ-БАН (№ I 1696/
04.09.2026), по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по
професионално направление 2.2. История и археология (специалност Праистория),
обявен в ДВ, бр. 62 от 07.07.2026 г.

В обявения конкурс, организиран по заявка на Секцията за праистория към НАИМ-БАН, единствен кандидат е гл. ас. д-р Калин Любенов Димитров. Спазени са изискванията от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, като депозираната справка показва, че кандидатът отговаря на минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2, 3 и 5.

Калин Димитров завършва специалност „История“ със специализация „Археология“ в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1992 г. От 1996 до 2000 г. е докторант в катедра Археология към ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“, като през 2007 г. защитава дисертация на тема „Медната металургия по западния бряг на Черно море (V – IV хил. пр. Хр.)“ (с научен ръководител чл.-кор. проф. дин Хенриета Тодорова). От 2010 г. е главен асистент в Секцията за праистория на НАИМ-БАН. В периода 2016 – 2020 г. той съчетава тази длъжност с поста на директор на Центъра за подводна археология (ЦПА) в гр. Созопол.

Кандидатът участва в конкурса с хабилитационен труд и 27 студии и статии, публикувани като единствен автор и в съавторство, най-вече в международни издания, включително реферирани и индексирани. Приложеният към документите списък с подбрани цитати илюстрира сериозния интерес, на който проучванията на кандидата се радват в международната научна общност, с фокус върху древната металургия и добив на ресурси, но не само.

Хабилитационният труд на Калин Димитров е със заглавие „Праисторически селища и исторически пристанища. Том 1.1, Ропотамо и Созопол: Подводни археологически проучвания 2017 – 2024 г.“ и е приет за печат като том LV от поредицата „Разкопки и проучвания“ на НАИМ-БАН. Монографията се състои от увод, 10 глави и заключителни бележки. Въпреки много конкретното заглавие, фокусиращо вниманието върху един сравнително кратък и скорошен период от подводните археологически проучвания по южното българско Черноморие, книгата предлага значително по-широк поглед към този район през различни периоди от миналото.

Глава 1 има въвеждащ характер, като представя началото на подводните археологически проучвания в България, задава целите и задачите на цялото изследване и въвежда в проблематиката на праисторическите селища, които се откриват под вода –

включително първите открития по нашето Черноморие. В последната част от главата е направен обзор на проучванията на потъналото праисторическо селище при н. Урдовиза, Китен. Освен че обобщава в сбит, но изчерпателен вид резултатите от тези проучвания, последният текст реално също има приносен характер, тъй като – малко изпреварващо – някои от тях са корелирани с новата информация от проучванията при Ропотамо и Созопол и съответно прецизирани. Това например е направено в последния абзац от главата по отношение на някогашното местоположение на селището при Урдовиза.

Особено внимание заслужава Глава 2: „Методика и организация на подводните проучвания на ЦПА след 2017 г.“, която представя в детайли последователните стъпки и методите при осъществяване на подводни разкопки, въведени и утвърдени през последното десетилетие от ЦПА. Текстът е без аналог в българската (и не само) научна литература и на практика се явява наръчник за добри практики в подводната археология, обхващащ предварителни геофизични проучвания, начините на проучване на подводни структури и най-вече тяхното прецизно документиране. Качествените резултати от тези практики са изобилно илюстрирани в главите, посветени на разкопките при устието на р. Ропотамо и в пристанището на Созопол. Именно тази много внимателна полева работа позволява убедителното интерпретиране на стратиграфията на обектите и конкретните ситуации, а оттам придава достоверност на предложените реконструкции на палеосредата и мястото на древните хора в нея.

Останалата част от монографичния труд е посветена на двата обекта, посочени в заглавието – Ропотамо (глави 3 – 5) и Созопол (глави 6 – 10). Подобно на добросъвестното представяне на проучванията на потъналото селище при Урдовиза в Глава 1, особено внимание е обърнато на всички по-ранни проучвания на двата обекта, предхождащи проектите под ръководството на кандидата (съответно Глава 3 за Ропотамо и глави 6 – 7 за Созопол).

Глава 3, посветена на по-ранните проучвания на археологическия обект при устието на Ропотамо, е не просто обзорна, но и приносна, тъй като за първи път обобщава цялата налична в архивите информация за тях по един систематичен начин, като е обърнато внимание на находките и от праисторията, и от историческите периоди. Обобщението е направено и в светлината на новите данни, което му придава още по-голяма научна стойност. Още един поглед към коригираната интерпретация на резултатите от ранните проучвания е предложен в Глава 4.5.

Глава 4 е посветена на проучванията при устието на р. Ропотамо през 2017 – 2020 г. Текстът в голямата си част е силно специализиран, но изключително богат на информация – с изчерпателни и детайлни описания на пластове и конкретни ситуации, на които се основават заключенията. Коментирана е стратиграфията на направените сондажи, анализирана е конструкцията на разкритите структури от бронзовата епоха и са представени съпътстващите материали. Голямо внимание е обърнато на хронологията на археологическите останки, основаваща се на голяма серия радиовъглеродни дати, които отнасят функционирането на селището от ранната бронзова епоха към края на IV

и самото начало на III хил. пр.Хр. Илюстративният материал в приложенията допълва по най-убедителен начин подробните описания.

В по-лесен за възприемане вид резултатите от проучванията са представени в Глава 4.3 и 4.4. Регистрираната промяна от сладководен разлив в морски залив е много убедителна и демонстрира по чудесен начин възможностите на съвременната археологическа наука. Същевременно предложената реконструкция на еволюцията на селището – първоначално изградено в една по-спокойна среда, но впоследствие изложено на морските вълни, което налага укрепване на конструкциите и вероятно води в крайна сметка до изоставянето им – представлява увлекателен исторически разказ. Не са забравени и по-късните периоди, когато заливът пред устието на р. Ропотамо предлага сигурно пристанище. Тук намират място, сякаш между другото, други ценни наблюдения извън конкретната тема на изследването – например за късния исторически контекст на откриване на каменните котви, дълго време асоциирани в българската литература с късната бронзова и ранната желязна епоха.

Краткият синтезиран текст на Глава 5 поставя праисторическото селище в по-широк контекст. Обособяването му като отделна глава може би не е най-удачното решение, но вероятно е направено с идеята да съответства на значително по-дългия подобен текст за праисторическите селища в пристанището на Созопол (Глава 10).

Посветеното на проучванията в пристанището на днешен Созопол изложение следва познатата вече структура. Глава 6 е посветена на началния период на археологически интерес към миналото на града, като особено внимание е обърнато на находките от драгирането на пристанището през 1927 г. Глава 7 разглежда конкретно археологическите проучвания в пристанището, предхождащи 2020 г., като е направен подробен и критичен анализ на наличната информация, включително необнародвани по-рано архивни материали. Обобщени са предложените по-рано хипотези за развитието на палеосредата в района.

Глава 8 има преходен характер, като е посветена на възобновяването на подводните археологическите проучвания през 2020 г., когато е разкопан кв. Z в северната част на пристанището. Установена е добре запазена „пристанищна акумулация“ – удачен термин, въведен от автора – от историческия период, доказваща наличието на незасегната от драгиране зона. В същата глава е включен и кратък текст върху историческата и съвременната география на пристанището на Созопол, като са обяснени големите промени през 20-те години на XX в., когато е затворен естественият вход от север, а е удълбочен подходът от юг.

Глава 9 е далеч най-голямата в монографичния труд и заема над една четвърт от него – заради значително по-големия обем на подводните проучвания в сравнение с тези при Ропотамо. Данните от различните набелязани за проучване зони на пристанището показват степента им на засегнатост от антропогенни дейности (драгирания) през XX в. Отново са представени проучванията в отделните квадрати – с детайлни описания на

стратиграфията и подкрепени с изобилен илюстративен материал в приложенията. Разбираемо акцентът пада най-вече върху секторите със съхранени останки от праисторията, най-вече кв. Х с добре представени пластове и структури от ранната и средната бронзова епоха, и кв. О с пласт от ранната бронзова епоха в суперпозиция над халколитен пласт. Наблюденията върху стратиграфията и типологията на находките са подкрепени с дълга серия радиовъглеродни дати, които отново допринасят за убедителното проследяване на развитието на палеосредата в залива на Созопол.

Това развитие е представено в Глава 10, която синтезира за читателя всички детайлни наблюдения на предходните страници. Главата започва с изложение върху развитието на пристанището на Аполония/Созопол през историческите периоди, като аргументирано оборва стари тези в литературата, поставящи го между о-в Св.св. Кирик и Юлита и о-в Св. Иван. Както анализът на релефа на дъното, така и натрупаните нови археологически данни ясно показват, че основното пристанище се е намирало между п-в Скамни и о-в Св.св. Кирик и Юлита, а на юг вероятно е имало спомагателна зона за обслужване и зимуване на кораби. Изказани са предположения за наличието на пристанищни съоръжения с неясна датировка, но предхождащи съвременната епоха.

Много интересни са реконstrukциите на древния ландшафт в контекста на праисторическото обитаване на района, отразяващи и промените в морското ниво. Неговото покачване обяснява и наблюдаваната „хоризонтална стратиграфия“ на праисторическите селища, измествайки се постепенно от север на юг. Към момента формулираната хипотеза за възможно съществуване на неолитен обект остава непотвърдена. Направените наблюдения върху прехраната и стопанството на праисторическите хора в района са ценни и показват високата степен на адаптиране и усвояване на този крайбрежен район. Свидетелствата за лов на делфини говорят за специализирани умения и плавателни съдове за излизане в открито море, а данните за ранна металургична дейност – за усвояване на полиметалните залежи в Медни рид.

Кратките заключителни бележки предлагат сравнение между двата обекта – селището при р. Ропотамо и селищата в днешното пристанище на Созопол, отчасти в търсене на причините за по-голямата значимост на втория. Предложеното обяснение е в много по-благоприятното съчетание от природни условия и ресурси. Тук е поместена и една много важна таблица, илюстрираща покачването на морското ниво през последните няколко хилядолетия – още една ожесточено дискутирана тема. Например представените от К. Димитров заключения се различават коренно от предложените в едно не толкова отдавнашно изследване – главата *Étude géomorphologique des rivages d'Apollonia* в А. Hermay et al., *Apollonia du Pont (Sozopol): La nécropole de Kalfata (Ve-IIIe siècle av. J.-C.)*, Errance, Aix-en-Provence, 2010. Там например авторите разполагат античното пристанище в южната, второстепенна според К. Димитров част. Неговите наблюдения обаче се основават на конкретни вещевни резултати от археологическите проучвания, което ги прави много по-убедителни.

Като един предпоследен коментар към хабилитационния труд на Калин Димитров бих искал да изтъкна, че макар неговият фокус да е върху праисторическия период, резултатите от проучванията на обектите при Ропотамо и Созопол са изключително важни за по-късните епохи. Във втория случай те за първи път позволяват пристанището да бъде добавено като пълноценен аспект от познанията ни за Аполония Понтика и дават основания да се градят научни хипотези относно историческото развитие на този най-стар античен град по българското Черноморие. Само някои от тези резултати са маркирани в монографичния труд, например с важната бележка за функционирането на две основни зони в античното пристанище – основна в северната част, между п-в Скамни и о-в Св.св. Кирик и Юлита, и по-второстепенна на юг. Част от изобилните материали от историческите периоди са илюстрирани в приложенията, но по-пълното им обнародване авторът щедро е преотстъпил другиму.

В заключение, представеният от Калин Димитров монографичен труд е изключително стойностен. Той е безпрецедентен в българската научна литература и бележи съвсем нов етап в развитието на подводната археология в страната. Съчетаването на най-добрите съвременни практики за организиране и документиране на теренната работа с прилагането на широк набор от интердисциплинарни изследвания неимоверно разширява възможностите да получим достоверна представа за миналото.

Останалите публикации, с които кандидатът участва в конкурса, илюстрират значително по-широките му научни интереси в сферата на праисторическата археология. Част от тях са свързани с темата на дисертационния му труд, посветен на най-ранната металургия по Западното Черноморие. Като примери могат да се посочат главата за металните находки в том 2 от поредицата Дуранкулак, посветен на праисторическия некропол (Dimitrov 2002a, 10.1 в приложения към документите списък), или участието му като съавтор в много важната студия за къснобронзовите медни слитъци с форма на волска кожа от Балканите (Athanasov et al. 2020, 9.3 в списъка). Показателна за способността на Калин Димитров да проследява връзки в миналото и да поставя дори единични предмети в широк контекст е статията му, посветена на една костена лъжица със зооморфна украса от пристанището на Созопол (Dimitrov 2007, 9.2 в списъка). Несъмнените иконографски паралели на предмета водят автора към много по-мощни наблюдения върху характера и хронологията на късния халколит по черноморското крайбрежие. Също така могат да се открият главите под негово авторство или съавторство в колективната монография *Prehistoric Mining and Metallurgy at the Southeast Bulgarian Black Sea Coast*, публикувана в Тюбинген през 2020 г. като резултат от мащабен международен проект, осъществен в периода 2013 – 2016 г. Участието на Калин Димитров в този много приносен том съчетава в едно интересите му към праисторическата металургия (например Dimitrov 2020 и Krauss et al. 2020a, 10.6 и 10.8 в списъка) и към подводната археология и древните ландшафти (Dimitrov et al. 2020, 10.7 в списъка).

Към научната биография на Калин Димитров могат да се добавят още редица дейности и постижения, които кандидатът по една или друга причина е решил да не упомене в представените документи. Вероятно на първо място сред тях е важната роля, която играе като съръководител от българска страна на международния проект *Black Sea MAP* (2015 – 2019 г.) – един от най-амбициозните проекти в сферата на подводната археология в световен мащаб и само един от международните проекти, в които Калин Димитров е участвал през годините. Признание за професионалните му качества в областта на подводната археология е и избирането му за член на Научния комитет към Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на подводното културно наследство.

Може да се прибави и опитът му като преподавател, водил различни дисциплини към катедра Археология на ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“ и към Нов български университет

В заключение, разностранната дейност и доказаните качества на кандидата ми дават всички основания да гласувам положително за присъждането на гл. ас. д-р Калин Любенов Димитров на академичната длъжност „доцент“.

София, 21 септември 2026 г.

доц. д-р Маргарит Дамянов